

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Reforms høringsuttalelse til NOU 2024: 3 Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet

Ref.: 24/879

Det vises til departementenes høringsnotat og -brev av mars 2024.

Reform – ressurscenter for menn driver hjelpetilbud for menn i vanskelige livssituasjoner, samler inn og formidler kunnskap om gutter og menn, og er en pådriver for et mannsperspektiv i likestillingspolitikken. Reform er en ideell og uavhengig stiftelse som mottar grunnfinansiering fra staten.

Vi vil med dette kommentere høringsnotatet med utgangspunkt i våre erfaringer med, og kunnskap om gutter, menn og utenforskap.

Innledende betraktninger

Ekstremismeutvalget har levert en god og grundig utredning. Vi setter også pris på at utvalget har inkludert en lettlest versjon, i form av en tegneserie. Det er en konkret tilgjengeliggjøring som kommuniserer godt med andre grupper enn dem som vanligvis leser store utredninger. Reform foreslår derfor at regjeringen legger til rette for at alle offentlige utredninger heretter inkluderer en lettlest versjon.

Reform - ressurscenter for menn er ikke inkludert som høringsinstans i departementets høringsbrev. Det samme gjelder de øvrige tre likestillingscentrene i Norge. Vi reagerer på dette på et generelt grunnlag, siden kjønn og likestilling er relevant på alle samfunnsområder. Kjønn har dessuten en klar relevans for tematikken som er behandlet av Ekstremismekommisjonen, som vi kommer tilbake til.

Vi ber arbeids- og inkluderingsdepartementet inkludere Reform og andre likestillingsmiljøer som høringsinstans i framtidige høringsprosesser.

I det følgende gir vi våre syn på noen av utvalgets anbefalinger

Nytt senter for radikaliserings og ekstremisme

Reform stiller seg bak utvalgets forslag om etablering av et senter for radikaliserings og ekstremisme. Et slikt senter kan fungere som et viktig knutepunkt for de mange aktørene involvert i forebygging og bekjempelse av voldelig ekstremisme.

Vi støtter også en større involvering av sivilsamfunnet i det forebyggende arbeidet på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå, og understreker at sivilsamfunnet må anses som en sentral aktør i arbeidet med kunnskapsutvikling, forebygging og formidling.

Reform mener et senter bør ha et særlig fokus på de kjønnete dimensjonene ved radikaliseringsprosesser og ekstremisme. Som utvalget selv påpeker er dette nødvendig, siden forestillinger om kjønn ofte spiller en sentral rolle i ekstremistbevegelser og radikaliseringsprosesser.

Nasjonal veiledningstjeneste

Vi enige med kommisjonen om at det bør opprettes en nasjonal veiledningstjeneste for bekymringer om radikaliseringsprosesser.

Reform støtter utvalgets anbefaling om at en slik veiledningstjeneste ikke bør legges til politiet eller til PST.

Om kjønn i utredningen

Som likestillingssenter for gutter og menn kommenterer vi særlig på forhold som dreier seg om kjønn. Vi ser det som positivt at utvalget i stor grad har inkludert et kjønnsperspektiv i sin utredning. Dette er selvsagt også svært relevant. Majoriteten av dem som radikaliseres og utfører terrorangrep er gutter og menn. Vi vet også at kjønn og maskulinitetsidealer spiller en nøkkelrolle i radikaliseringsprosessen.

Dette blir godt beskrevet i utvalgets rapport, på side 362:

«Forestillinger og idealer om kjønnsroller, maskulinitet og feminitet er sentrale faktorer i flere ideologier og radikaliseringsprosesser. Kommisjonen mener derfor det er viktig å inkludere dette perspektivet i det forebyggende arbeidet og identifisere faktorer som gjør særlig menn sårbare for å bli rekruttert av ekstremistiske grupper».

Reform deler utvalgets syn på det store behovet for mer kunnskap om hvilke menn som radikaliseres, og når det gjelder særlige kjønnete sårbarhetsfaktorer for rekruttering til ekstremistiske grupper.

Mangel på kjønnsspesifikke tiltak

Samtidig som utvalget i sin utredning vektlegger betydningen av kjønn og maskulinitet i radikaliseringsprosessen, er et slikt perspektiv nesten fraværende i kommisjonens anbefalinger. Dette overrasker oss. Vi savner også et perspektiv på sammensatt diskriminering (interseksjonalitet).

Vi antar at en årsak til at kjønn langt på vei er utelatt i tiltaksdelen, kan være at utvalget har ønsket å unngå stigmatisering. Dette er det isolert sett lett å forstå. Samtidig innebærer dette å hoppe bukk over åpenbare utfordringer.

Utenforskap, radikaliseringsprosesser og ekstremisme rammer grupper av gutter og menn ulikt. Dette krever en mer nyansert tilnærming enn det utvalget legger til grunn. Det er etter vårt syn helt nødvendig at tiltakene fra kommisjonen i større grad tar utgangspunkt i kjønnete vurderinger, og at interseksjonelle perspektiver inkluderes aktivt. Gjøres ikke dette, vil man ikke kunne lykkes med det forebyggende arbeidet.

På dette området er det relevant å trekke fram Mannsutvalgets utredning (NOU 2024: 8), og spesielt dette utvalgets anbefalinger på feltet gutter, menn og utenforskap. Mannsutvalgets konkretiserer sine anbefalinger i blant andre følgende tiltak:

- **Tiltak 27:** Etablere flere møteplasser for gutter og menn

- **Tiltak 29:** Etablere et fritidsklubbtilbud i alle kommuner
- **Tiltak 35:** Skaffe mer forskning og kunnskap om menns likestillingsutfordringer

Vi anbefaler at Ekstremismekommisjonens rapport ses i sammenheng med Mannsutvalgets forslag til et styrket kjønnsperspektiv på gutter og menns utenforskap. Ved å se utredningene i sammenheng, kan vi få et mer helhetlig bilde av problemet og være i bedre stand til å utvikle effektive forebyggende tiltak.

En helhetlig tilnærming der funn og anbefalinger fra begge rapportene innlemmes vil styrke arbeidet med å forebygge radikaliserings og ekstremisme, og å fremme likestilling og inkludering.

Incels, nettfenomener - og hvordan inkludere et kjønnsperspektiv på dette

I 2022 publiserte Reform en rapport om incels i Norge, basert på intervjuer med norske incels.¹ Rapporten var et av de første kvalitative prosjektene om denne gruppen her til lands. Vi setter pris på at prosjektet refereres til i NOU-en. Imidlertid unnlater utvalget i sin beskrivelse å inkludere vårt prosjekts hovedpoeng, slik dette er oppsummert i prosjektrapporten. Vi velger å kommentere dette, og utdype Reforms tilnærming til gutter og menns sårbarhet.

I vårt prosjekt tok vi utgangspunkt i en forståelse av incels som en gruppe menn preget av isolasjon, psykiske utfordringer og lav selvfølelse. Reforms utgangspunkt var å betrakte dette som en gruppe i behov av hjelp og støtte, snarere enn å gi signaler om et terroristisk potensial. Prosjektet hadde som mål å kartlegge gruppens helseutfordringer. Vår tilnærming viste seg avgjørende for å komme i kontakt med gruppen, og for å få innsikt i deres egne erfaringer.

Eksemplet peker mot noen generelle utfordringer i måten samfunnet forstår og omtaler (eventuelt ikke forstår og omtaler) menns sårbarhet. Som en organisasjon med over 20 års erfaring med arbeid for gutter, menn og likestilling, vet vi at gutters og menns sårbarhet ofte blir oversett. Det er grunn til å tro at denne sårbarheten ofte utgjør en grobunn for rekruttering og radikaliserings. Det er derfor viktig å anerkjenne og forstå den.

I dag ser vi at nye trender og influensere som fremmer skadelige forestillinger om kjønn blir stadig mer populære. Dette inkluderer alt fra «trad-wifes» til Andrew Tate. Reform gjennomfører for tiden prosjektet «Tate og gutta», med støtte fra Bufdir. I prosjektet intervjuer vi og har fokusgrupper med tenåringsgutter for å forstå hvordan influensere påvirker deres syn på maskulinitet og likestilling. Målet er å utvikle ressurser for lærere og andre fagpersoner som arbeider med ungdom.

Prosjektet «Tate og gutta» er et eksempel på hvordan man kan søke å forstå ulike komplekse fenomener innenfor kjønnsdimensjoner. Ved å lytte til tenåringsguttene sine perspektiver kan vi få en dypere innsikt i hvordan de navigerer i en verden med stadig skiftende forventninger til kjønnsrollene.

Tilskuddsordninger må unngå stigmatisering

Tilskuddsordninger på dette feltet bør ha som mål å unngå stigmatisering av de gruppene som berøres. Reforms incels-prosjekt mottok midler gjennom stiftelsen Dams

¹ <https://reform.no/publikasjoner/incels-i-norge/>

helsetilskuddspost. Helsetilnærmingen var gunstig i seg selv, ved at vi kunne knytte kontakt med norske incels med et hjelpefokus. Siden vi hadde støtte fra en helsereelatert tilskuddsordning, kunne vårt arbeid framheves som et forsøk på å forstå og hjelpe incels som en sårbar gruppe, med behov for støtte og hjelp. Dette skapte en plattform for dialog og forståelse. En tilskuddsordning som hadde hatt overskrifter som «ekstremisme» eller «radikalisering» ville kunne gitt signaler om at vi jobbet mot denne gruppen. Det ville kunne oppfattes som stigmatisering, og vært et klart hinder for kontakt.

Dette eksempelet viser hvordan nøye utformede tilskuddsordninger kan bidra til en mer empatisk og effektiv innsats på området som behandles av Ekstremismekommisjonen. Denne typen tilnærming er med andre ord viktige for å sikre at prosjekter og initiativer ikke forsterker stereotypier, men heller fremmer inkludering og hjelp.

Oslo, 7. juni 2024

Are Saastad /s/
daglig leder

Kelly Fisher
rådgiver/saksbehandler

Ina Slaveykov
rådgiver/saksbehandler